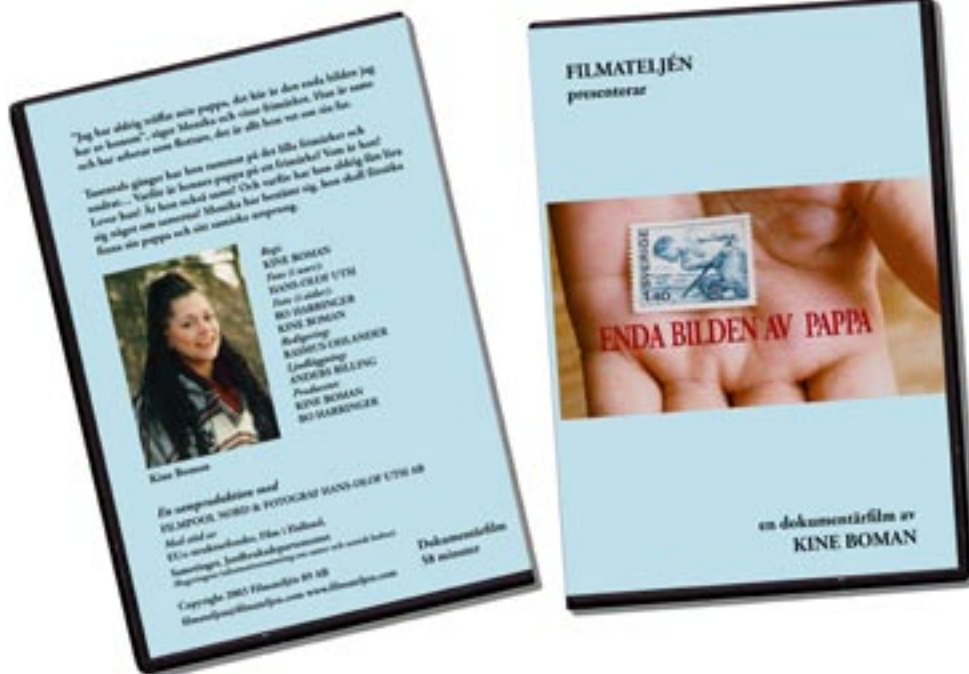

LÄRARHANDLEDNING

Lärarhandledning för dokumentärfilmen Enda bilden av pappa

av Kine Boman

Enda bilden av pappa

Lärarhandledning

Förslag på frågor att diskutera och arbeta kring

Filmen handlar om sökandet efter en pappa och det samiska ursprunget, men också om identitet. Monica säger: "Jag kanske kunde bott där, haft en annan kultur och ett annat språk."

Hur tror ni man kan påverkas av att inte känna till en förälder eller sitt ursprung?

Monica får reda på att hennes far var traktens skickligaste hovslagare, samma yrke som hon själv valt.

Om ni upplevt en liknande situation, tror ni det skulle ha någon betydelse för er? Varför? Varför inte?

I filmen: Monica besöker tidigt på sin resa en man som arbetat med pappan och som berättar att han var hovslagare.

Det visar sig att även Monicas pappa varit hovslagare.

Samerna är en etnisk grupp med en utmärkande kultur, livsstil och eget språk.

Vem är same? Är Monica same?

I filmen: Monica är på Åjtte Svenskt fjäll- och samemuseum Jokkmokk i Jokkmokk. Hon frågar en kvinna om hon är same? Då får hon svaret att hon måste känna efter själv. Kvinnan tycker att Monica är same eftersom hennes far är same.

I Sametingslagen finns en definition om vad som avses med begreppet same. Där har man tagit fasta på språket som ett grundläggande kriterium för att definiera den samiska tillhörigheten. Den egna självidentifikation är också viktig. Monica har rätt att rösta i Sametinget och om hon känner sig som same, är hon same.

SFS 1992:1433 Sametingslag, 1 kap 2 §

Med same avses i denna lag den som anser sig vara same och

1. gör sannolikt att han har eller har haft samiska som språk i hemmet, eller
2. gör sannolikt att någon av hans föräldrar, far- eller morföräldrar har eller har haft samiska som språk i hemmet, eller
3. har en förälder som är eller har varit upptagen i röstlängd till Sametinget.

(Vad som sägs i första stycket gäller inte om länsstyrelsen har beslutat att föräldern inte skall vara upptagen i röstlängden på den grunden att föräldern inte är same.)

Samerna är ett folk som levt i Norden under tusentals år, med en egen historia som skiljer sig markant från majoritetskulturerna.

Varför tror ni samernas historia inte fanns beskriven i de svenska skolböckerna? Har det förändrats idag?

I filmen: Monica berättar att hon började läsa på Komvux för några år sedan och upptäckte att samerna inte fanns nämnda i skolböckerna. Kusinen Sven berättar senare att "mycket sopats under mattan" och inte finns med i böckerna.

Samiskan tillhör den finsk-ugriska språkfamiljen och är släkt med ungerska, finska och de estniska språken. Samiskan och de östersjöfinska språken går tillbaka på ett gemensamt urspråk.

Varför är det många samer som inte kan tala samiska?

I filmen: Utanför farfars kåta frågor kusin Sven en man om han kan tala samiska. Mannen svarar att; "I skolan fick man inte tala finska och inte samiska och så glömde man bort och så blev det som det blev".

Sixten Pokka glömde samiskan när han började skolan.

Under en period var det förbjudet att tala samiska i skolan. Många barn kunde inte tala svenska när de började skolan. Ofta blev man bestraffad om man bröt mot förbudet och blev illa behandlad, man kunde också känna en skam över att inte kunna svenska tillräckligt bra. Språkförbudet fick stora konsekvenser eftersom barnen bodde på skolan under långa tider.

Nämn några följder ni tror detta språkförbud i skolan medförde.

En del glömde bort sitt språk och en del förde ej språket vidare till sina barn. Eftersom skolan inte satte något värde i att kunna samiska språket överfördes denna syn till många elever. En naturlig följd blev att många som upplevde språkförbudet i skolan inte lärde ut samiska till sina egna barn. Många ville inte ta risken att utsätta sina egna barn för samma plågsamma upplevelse de själva erfarit.

Hur tror ni att man kan påverkas av att inte få använda sitt eget språk?

Tror ni ert eget språk är meningsskapande, bär värderingar och påverkar dig? I så fall hur då?

Exempel: Det samiska språket är starkt präglad av samernas traditionella levnadssätt. I samiskan finns det t ex mer än hundra ord för att beskriva snö och rimfrost.

I Sverige används i huvudsak tre samiska dialekter. Lulesamiska nämns i filmen, känner ni till fler?

I filmen: Monicas syssling arbetar som renskötare. Han berättar att han talar lulesamiska och att det bara är hans grupp som talar samiska i hans sameby.

Samiskan indelas i tre huvuddialekter eller språkvarieteter; sydsamiska, centralsamiska och östsamiska. Man kan nästan kalla dem olika språk, eftersom skillnaderna i ordförråd och grammatik är stora och samer från platser belägna långt ifrån varandra inte förstår varandra. De tre huvuddialekterna kan i sin tur delas upp i nio dialekter. Av dessa nio dialekter används huvudsakligen tre i Sverige: sydsamiska, nordsamiska och lulesamiska. Man räknar med att ca hälften av den totala samiska befolkningen eller ca 35 000-40 000 personer talar samiska. Dessa uppgifter varierar något.

Monicas släkting är renskötare. Renskötsel är en urgammal samisk näring som har stor betydelse för den samiska kulturen.

Hur stor del av den samiska befolkningen i Sverige tror ni livnär sig på renskötsel idag?

Ungefär 10 procent av samerna i Sverige livnär sig på renskötsel. Det motsvarar ungefär 2 000 av de cirka 20 000 samer som bor i Sverige (totalt finns ca 80 000 samer).

Släktingen som arbetar som renskötare berättar om att han förlorat sitt vinterbete för renarna. Renarna behöver förflytta sig för att få tillräckligt med mat.

Vilken svårighet nämner han när det gäller att kunna hävda sin rätt till mark under en rättegångsprocess?

I filmen: Monicas släkting berättar att samebyn inte har råd att betala rättegångskostnader vid en marktvist och därför är chanslösa i rätten.

Det tar hundra år innan renar kan beta hänglav här igen.

Samerna har levt på sin mark i över 10 000 år. I början var man jägare och fiskare. Sedemera började man med nomadiserade renskötsel.

Varför är det svårt för samerna att hävda äganderätt till den mark de levt på i över 10 000 år?

Exempel: För att kunna hävda äganderätt till ett markområde måste man kunna bevisa att man levt på ett ställe och brukat marken. Eftersom man förflyttat sig över stora områden och enligt kulturen inte lämnat spår efter sig finns inte lika tydliga "bevis" som t ex en husgrund kan utgöra. Användningen av marken för renskötsel har inte heller ansetts som likvärdig med användningen av marken för jordbruk, spannmål mm. Enligt den traditionella samiska tron kunde man inte äga marken, bara ha den till låns.

När Monica och pappan talar om vattenhämtningen diskuterar de tiden.

Vad är det egentligen som kommer fram i detta samtal?

Till exempel synliggörs olika synsätt och att man kan värdera saker på olika sätt. Definitionen av tid ifrågasätts.

Pappan är fylld av energi och tycker att samhället anser att när man är över åttio år ska man ligga i sängen och "knösa och böla".

Vilken syn tycker ni att vårt samhälle har på de äldre? Tror ni att det var annorlunda förr? Om det är någon skillnad, vad beror den på?

Monica får en miniatyr av en spåtrumma i julklapp av sin pappa.

Vad kan den symbolisera i detta sammanhang?

I slutet av filmen kommer en text om FN:s konvention om ursprungsfolken rättigheter.

Vad är det egentliga namnet på denna konvention?

Konvention heter konvention nr 169 om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder. Konventionen är skapad av FN:s underorgan International Labour Organisation (ILO).

Produktionsuppgifter

Enda bilden av pappa

Produktionsår: 2003

Genré: Dokumentär

Speltid: 58 minuter

Regi: Kine Boman

Foto: Hans-Olof Utsi, Bo Harringer, Kine Boman

Redigering: Rasmus Ohlander

Ljudläggning: Anders Billing

Producent: Kine Boman, Bo Harringer